

THUISZORG

'Ga je me naar zo'n tehuis brengen? Is dat wat je wil?'

Kees van de Veen maakte een jaar geleden een fotoreportage van een Covid-19-patiënt op de IC en won er een Zilveren Camera mee. Nu liep hij mee met Jannie van Dijk, die in Winsum bij TSN Thuiszorg werkt. „Je hebt het zwaar hè, Piet. Ik zie het aan je. Waar zijn je tanden?”

Door onze redacteur **Jannetje Koelewijn**

Foto's
Kees van de Veen

Jannie van Dijk
druppelt 's avonds
de ogen van Willy
Engelsman.

Sietse Siegers is de
laatste cliënt in de
avonddienst van
Jannie van Dijk.

Daarna loopt Van
Dijk **de deur uit** en
pakt haar fiets.

De zon is nog niet op als Jannie van Dijk (61) haar mondkapje omdoet en de keukendeur opendukt. „Joehoe. Daar ben ik.” Sietse Siegers (86) staat haar in het halfduister op te wachten. Hij heeft zijn broek vast naar beneden getrokken en leunt op zijn rollator. „Gisteravond was ik er ook”, zegt Jannie terwijl ze een kom met warm water vult. „Weet je dat nog, Sietse?” Ja, dat weet Sietse nog. Hij weet ook een raadsel. „Vijf broers hebben ieder één zuster. Hoeveel zusters zijn er?” Vol verwachting kijkt hij naar Jannie, die achter hem staat en zijn billen boent. „Ik zeg vijf”, zegt ze. „Kan jij lachen.” „Eén”, roept Sietse. „Het is er maar één.” Hij giert het uit. Ondertussen trekt Jannie hem zijn steunkousen aan, op haar knieën, want Sietse kan zijn benen niet meer optillen. Jannie: „Vertel nog eens over je koeien.” Sietse: „Op mijn drieëntachtigste molk ik er nog een stuk of twee, drie. Ik was ook schillenboer. Ik haalde in het hele dorp de schillen op.” Tot hij een nieuwe heup moest. Daarna waren zijn koeien weg. Zijn klanten voor de schillen waren ook weg. Dan schiet hem nog een raadsel te binnen. „Wanneer is de maan het dichtst bij het water?” „Eh...”, zegt Jannie. „Als een paard drinkt.” „Ja! Want dan hangen zijn manen boven het water!” Sietse giert weer van het lachen. Hij vertelt dat hij al vierentachtig jaar wees is. Zijn moeder stierf toen hij twee was. Hij is nooit getrouwd geweest. Hij heeft zijn hele leven op de boerderij gewoond waar hij geboren is. We zijn in Winsum, boven Groningen. Jannie van Dijk woont in Tinallinge, nog iets noordelijker. Meestal fietst ze, vandaag is ze met de auto, een kleine Citroën Cactus. Onderweg naar de volgende cliënt, Willy Engelsman, vertelt ze dat Sietse is opgevoed door zijn tante. Die tante heeft zij later nog verzorgd. „Nu is ze al meer dan dertig jaar dood.” Zo lang doet Jannie van Dijk dit werk al. Willy Engelsman (85) zit op de rand van haar bed en trekt haar pyjama uit. Jannie gaat haar douchen. „Heeft je zoon al een nieuwe douchekop gemonteerd?”, vraagt ze. Willy: „Ik denk het niet.” Jannie: „Dus ik krijg weer natte voeten?” Willy: „Ik denk het wel.” Ze gaat op de kruk zitten terwijl Jannie de kraan opendraait. „Zal ik je haar ook wassen?” Willy: „Ja hoor.” Jannie doet shampoo in Willy's haar en zegt dat die anderhalve meter afstand houden in dit werk natuurlijk nooit lukt. Als door een wonder is er onder de cliënten van TSN Thuiszorg in Winsum - daar werkt Jannie van Dijk - geen enkele Covid-19-besmetting geweest. „Tot vrijdag. Toen belde mijn collega, ik had avonddienst. Ze zegt: potverdorie, stap ik bij iemand het huis binnen, blijkt dat de buurvrouw positief getest is. Wil je?” - Jannie bukt om Willy aan te kunnen kijken - „Dove of die andere fles?” „Maakt me niet uit, hoor”, zegt Willy. „Jij bent de baas.” „Nee hoor, jij bent de baas.” Jannie geeft haar een washandje en laat haar zelf haar gezicht en haar buik wassen. Zij doet de benen en de voeten. „Toen hadden we dus een drukke avond”, zegt ze. „GGD bellen, wat nu? Gelukkig was mevrouw al ingeënt. En wij zijn allemaal net één keer ingeënt, dus hoe besmettelijk ben je dan?” Willy krijgt water in haar ogen. „Oe”, zegt Jannie. „Leef je nog?” Willy: „Een beetje.” Jannie: „We waren een beetje in slaap gesust. We werden wat gemakkelijk met de extra beschermende schorten en mondkapjes. Maar dat kan dus niet. O, sorry, ik had eerst je rug moeten doen. Verkeerde volgorde.” „Geeft niks”, zegt Willy. Ze gaat weer op de rand van haar bed zitten en droogt zich af. „Denk om de kipfiletjes”, zegt Jannie. Ze wijst naar de achterkant van de bovenarmen. „Heb je de buikplooï ook goed gedaan? Doe nog maar een keertje.” Maar Willy vindt het mooi geweest. Ze doet haar ondergoed aan en slikt de pillen die Jannie haar geeft. Ze vertelt dat haar man vroeger zeeman was. Hij is al meer dan twintig jaar dood. Zelf was ze tot haar huwelijk hoedenmodiste in Groningen. „De winkel was in de Herestraat en heette het Hoedenpaleis.” Ze steekt een voor een haar benen naar voren en Jannie trekt er de steunkousen omheen. „Ik had ze gisteravond net zo goed aan kunnen laten”, zegt ze. Willy: „Haha. Mooi niet.” Tien over acht is het nu en Jannie zegt in de auto dat ze bij het werken nooit op de klok kijkt. „Als ik op tijd begin, ben ik op tijd klaar.” Dertig uur per week werkt ze, en op woensdag past ze op vier van haar zes kleinkinderen, een baby en drie peuters. Haar man is buschauffeur. „Joehoe, daar ben ik”, roept ze terwijl ze het volgende huisje in het ouden-van-dagenhofje binnenloopt. Hier woont Tjitske Medema

In de ochtenddienst maakt Jannie van Dijk **Gé Bakker** wakker.

» **Vervolg van** pagina 19

(88), ze staat al klaar bij de voordeur. Haar haar zit onder een netje. Ze werkte vroeger in de huishouding. Haar man zat in het vlas, totdat de Russen hem met hun dumpsprijzen kapot concurreerden. „Toen ging hij bij de politie. O, dat werk heeft hij met zoveel liefde gedaan.” Jannie helpt haar met aankleden en met de steunkousen. Douchen gebeurt morgen weer. „Volgens mij heb je de pyjama al uit gehad”, zegt ze. „Gisteravond heb ik alle knoopjes dichtgedaan en nu zijn ze open.”

„De zuster voor het prikken is al geweest”, zegt Tjitske. „Ze vond dat ik van die mooie aderen had. Ze kon er heel goed bloed uithalen.” Ze wrijft over de binnenkant van haar elleboog. „Daar ben ik zo trots op.” Ze heeft een goed leven gehad, zegt ze, terwijl ze voorzichtig haar truitje over het haarnetje heen trekt. Alleen ziet ze een van haar kinderen niet meer, een dochter. De kinderen van die dochter ziet ze dus ook niet. Het is haar grootste verdriet. Jannie staat met haar armen over elkaar naar haar te luisteren. Na een poosje zegt ze: „Je pillen liggen klaar in de keuken.” Tjitske: „Fijn, dankjewel.” Jannie: „Tot donderdag.” Tjitske: „O, ga je al weg?”

Gé Bakker (82), een paar straten verderop, heeft geen kinderen en geen man, nooit gehad ook. Ze is erg klein van stuk en haar rug is niet wat je recht noemt. Een paar weken geleden heeft ze een delier gehad, haar pillen waren een rommeltje. Nu helpt TSN Thuiszorg haar daarmee. „Wat is het netjes bij je”, zegt Jannie. „Nergens dozen en papier.” Gé: „Alles opgeruimd. Ik voel me weer goed.” Jannie: „Dus als je je goed voelt, is het netjes in huis?” Gé: „Ja, en dan heb ik ook weer allerlei plannen.” Jannie: „Noem er eens een paar.” Gé: „Schilderen. Boeken lezen.” Jannie: „Nou, dat kan toch?” Gé: „Ja, maar ik doe het niet.” Jannie: „Ga je weer zwemmen dan? Ik zag je altijd in het zwembad, weet je nog?”

Ja, dat weet Gé Bakker nog. Maar ze praat liever over vroeger, toen ze nog met haar ouders in ‘t Wildeveld woonde, de laatste boerderij aan de ruilverkavelingsweg. Ze liep naar school in Schouwerzijl, later fietste ze naar Winsum.

Ze werkte in Groningen in de bejaardenzorg. „We zijn collega’s”, zegt Jannie. Gé: „Wat doe jij dan?” Jannie: „Haha, Jannie doet maar wat.” Dan zegt ze dat ze weer moet gaan. Gé Bakker wijst naar het dienblaadje op de keukentafel, waar vinken en mezen op staan afgebeeld. Bij het eten zit ze er altijd naar te kijken. En dan naar buiten, naar de tuin, of ze die vinken en mezen daar ook ziet.

In de auto zegt Jannie dat ze het natuurlijk weleens lastig vindt, al die mensen alleen in die huisjes. En dat je ze steeds moet achterlaten. „Vooral in het begin van corona was het erg. Opeens hadden ze niets meer. Niemand kwam meer, behalve wij.” Er zijn kinderen, zegt ze, die zo bang zijn om hun ouders te bsmetten dat ze al een jaar niet bij ze zijn geweest. Zelf zag Jannie haar kinderen twee maanden niet. Ze heeft er vier, allemaal in de dertig. „Maar na de eerste golf was het toch wel heel handig als oma weer op de kleinkinderen ging passen.” Dus is alles weer bij het oude, behalve dat ze haar kinderen niet knuffelt. „En de kleinkinderen knuffel ik dubbel, haha. Joehoe! Goedemorgen!”

Ze loopt naar binnen bij Piet van Dijk (84), die de ziekte van Kahler heeft en zo moe is dat hij nauwelijks meer naar zijn stoel in de keuken kan lopen. Daar ontbloomt hij zijn benen, ze zitten vol wonden. Op zijn buik heeft hij blauwe plekken van de fraxiparine-injecties. „Hoe is-ie vandaag?”, vraagt Jannie. Piet: „Beter dan gisteren.” Jannie: „Hm, hm. Je hebt het zwaar, hè. Ik zie het aan je. Waar zijn je tanden?” Piet: „Die heb ik in.” Hij trekt zijn bovenlip een beetje op. „Sorry”, zegt Jannie. „Ik dacht even dat ze nog in het bakje lagen.”

Ze trekt hem zijn steunkousen aan en zegt dat ze wel een beetje vies zijn. Piet belooft dat hij ze zal wassen, morgen misschien, of anders overmorgen. Vandaag wil hij een tochtje gaan maken met zijn scootmobiel, door het dorp, langs de sportvelden. Het liefst zou hij naar Onderdendam rijden, waar hij geboren is. Zijn vader werkte er voor een boer. Zelf werkte hij zijn leven lang voor de baas van een drukkerij.

Beetje vergeetachtig

Omeprazol. Acetylsalicylzuur. Gliclazide. Hydrochloortiazide. Metformine. Metoprolol. Colestyramine. Ezetimib. Ali Kuipers (83) slikt tal van medicijnen. Bijna alle cliënten van de Thuiszorg slikken tal van de medicijnen. Maar waarvoor of waartegen, dat weten ze niet zo precies. Jannie weet het wel. Ze verdunnen het bloed en verlagen het cholesterolgehalte, ze drijven vocht af, voorkomen een hoge bloeddruk, reguleren de suikerspiegel, remmen het maagzuur en heffen de benauwdheid op. De meeste cliënten van de Thuiszorg lijden aan de ziekten die veroorzaakt worden door te weinig beweging en te veel lichaamsvet. En door roken, al is bijna iedereen daar nu wel mee gestopt. „Maar ik niet”, zegt Ali Kuipers. Ze stond bij de achterdeur toen Jannie er aankwam en doofde snel haar sigaret.

Ze was naaister vroeger, ze werkte in een atelier in Groningen. Toen ze trouwde en moeder werd, stelde haar baas voor dat ze de baby mee zou nemen. Die kon wel in de box. „Zo graag wilde hij me houden”, zegt ze. „Maar mijn man zei: nee hoor, dat doen we niet.”

Haar man was chauffeur op de melkwagen. Op een dag moest hij uitwijken voor de tandarts van Loppersum en raakte van de weg. De melk ging klotsen, de wagen slingerde, het stuur kwam in de buik van haar man. „Hij was helemaal kapot vanbinnen”, zegt Ali. „En hij was pas 36.” Zelf was ze ook 36. Haar dochter was 13, haar zoon 11. „Zulke lieve kinderen”, zegt ze. „Heel lief”, zegt Jannie. Ali’s zoon is een collega van Jannies man bij de bus. „Ik kan alles met hem overleggen en nu je een beetje Alzheimer begint te krijgen...” „Alzheimer?”, zegt Ali. „Dat is voor het eerst

dat ik dat hoor. Dat ik daar nou opeens mee geconfronteerd word, daar schrik ik wel van.” „Ik bedoel”, zegt Jannie, „dat je soms een beetje vergeetachtig bent.” „Ga je me nu naar zo’n tehuis brengen. Is dat wat je wil?”

„Ik wil niks”, zegt Jannie. „Ik ben niet de baas.” „O”, zegt Ali. „Nou. Als je er maar goed om denkt dat ik erg verknocht ben aan mijn huisje. Ik wil hier nooit meer weg.”

Tien over tien, Wim (80) en Japien (86) Poortinga. Jannie leegt de po, trekt de steunkousen aan, injecteert insuline, plakt fentanylpleisters en zegt dat ze op de achterpoot van de hond moeten letten. Er zit een gewel op ter grootte van een flinke bal. Als de hond pijn krijgt... „Ze heeft geen pijn”, zegt Wim Poortinga.

Halfelf, Wim (96) en Paula (92) Scholtens. Ze hadden vroeger een akkerbouwbedrijf, ze exporteerden pootaardappelen naar Irak en Iran, en tot voor een paar jaar geleden hielden ze nog mee. Het bedrijf is overgenomen door een van hun kinderen. In principe, zegt Jannie, zijn ze hartstikke gezond. Maar wel heel oud. Zo oud dat Wim bijna niet meer beweegt. Zoals ze hem gisteravond in bed heeft gelegd, zo heeft haar collega Monique hem net weer aangetroffen: op zijn zij. Monique heeft hem al een klysmagegeven, nu controleert ze de urinekatheter: niet goed, de huid is rood. Ze denkt aan een allergische reactie. Wim Scholtens gromt van de pijn als ze hem insmeert met een beschermende crème. Daarna wordt hij met de tillift in de rolstoel gezet en naar de huiskamer gereden. Daar zit Paula achter een kopje thee met een beschuitje. Ze straalt van plezier als Monique en Jannie bij haar komen zitten voor de koffie. „Mag ik jullie een koekje aanbieden?”

Monique en Jannie praten over decubitus: diepe wonden door aanhoudende druk op de huid bij bedlegerige mensen. Ze zijn er trots op dat hun cliënten dat eigenlijk nooit hebben. „In principe is het een verpleegfout”, zegt Monique. Ze is ‘regisserend wijkverpleegkundige’, ze leidt een team van vijftien medewerkers. Jannie maakt de roosters. Ze praten ook over de vaccinaties die ze nu eindelijk krijgen. Mondkapjes, schorten - ze waren vorig jaar de laatsten in de rij. „Dat is wel een frustratie van ons”, zegt Jannie. „We werden er zo onzeker van. Namen we de besmettingen mee naar huis? Naar de volgende cliënt?”

Wim is in slaap gevallen, Paula probeert hem te wekken. „Hoehoe, papa. Hoehoe. Waarom zeg je niks? Wil je een koekje?” Dat wil hij wel. Twee jaar geleden is hij van de hometrainer gevallen. De brandweer moest komen om hem uit huis te takelen. In het ziekenhuis hebben ze hem een pacemaker gegeven. Nu zou hij eigenlijk naar een verpleeghuis moeten, maar zolang Paula hem zijn eten in de mond stopt en de kinderen om de dag komen hoeft het niet. Jannie: „De kinderen hebben tegen ons gezegd dat ze het tot het einde willen volhouden.”

Tegen twaalfen heeft ze haar laatste cliënt, Albert van Lune (70). Hij heeft een zeldzame vorm van leukemie, zijn milt groeide van twee ons naar vijf kilo. Na de operatie kreeg hij een blauwe plek op zijn stuit, het leek op een bloeduitstorting. Maar dat was dus decubitus. Coba, zijn vrouw, laat foto’s zien: een zwart gat met pus. Jannie en haar collega’s zijn maanden bezig geweest om het dicht te krijgen. Nu ligt er weer huid overheen. Alleen is die nog wat gelig. Jannie smeert er een crème op die tien minuten moet intrekken. Zolang moet Albert stilliggen.

Hij was vroeger bode op het gemeentehuis. Nu zijn Coba en hij vrijwilliger bij de Voedselbank. „Hé”, zegt Jannie. „Ik ben daar ook vrijwilliger geweest. Ik was chauffeur.” Dat was voor ze op de kleinkinderen ging passen. „Toevallig”, zegt Albert. „Ik ben ook chauffeur.” Maar nu even niet. Hij moet eerst weer helemaal beter worden.

Tjitske Medema wordt 's morgens geholpen met aankleden.

Het bed van Sietse Siegers.